

Hanteras varsamt

Karin Tyrefors är inredningsarkitekten och formgivaren som drabbades av sten och lärde sig att bemästra den. Hon har också dokumenterat en hantverkstradition som var på väg att försvinna.

– Jag tycker att vi ska hantera sten mer varsamt än vad vi gör i dag.

TEXT PETER WILLEBRAND FOTO ANNA RUT FRIDHOLM

Bredden utmärker Karin Tyrefors. Hon har arbetat med sten inom konst, industriell serieproduktion och projekt i offentlig miljö. Några exempel: *Resa sten*, entréer till Nationalstadsparken, *Taurus*, en monumental bänk i granit som utmanar betongsuggans funktion, *Terra firma*, ett golv i gotländsk kalksten och svart diabas i Almedalsbiblioteket i Visby, *Tablette*, små bord på stativ med skivor i Kolmårdsarmor och diabas.

Karin ”drabbades” av sten när hon i mitten av 90-talet gick en kurs i skulptur, med inriktning på stenhuggeri.

– Jag hade jobbat några år som inredningsarkitekt och det började krypa i kroppen. Jag ville bort från kontorets ritningar och handlingar, komma närmare materialet.

Ett stipendium från Konstnärsnämnden gav henne möjlighet att i två år arbeta med sten som ett personligt utvecklingsprojekt. Hon besökte stenindustrier och var på plats långa perioder.

– Jag jobbade både skulpturalt och med idéer till stadsrum. Som konstnär var jag tidigt inne på att jobba med funktion, och med sten kunde jag förena konst, industridesign och hållbarhet.

Hon lärde också känna flera stensorters olika egenskaper.

– Kalkstenen, marmorn och diabasen... alla har speciella egenskaper och uttryck, som diabasens polerade svärta. Och värst av allt: man blir förälskad i dem alla.

Mötet med en industri från insidan gav även henne nya insikter om hur hon kunde använda materialet som arkitekt.

– När jag i dag ritat något som någon annan ska tillverka har erfarenheten gett en större närvaro, oavsett om det är unika projekt eller serietillverkning. Jag önskar att fler fått samma chans.

Kontakten med produktionsmetoderna gav också konstnärliga uppslag, som bearbetningarna av bordskivan i *Tabletteserien*.

– Jag ville få fram en känsla av råhet. Den fick en sågad, skrovlig och lite glittrig yta, som man vanligtvis hittar på halkfria ytor.

Men allt handlade förstås inte om sten. Människorna i stenindustrin gjorde också starkt intryck. Många av dem förvaltade en hantverks- och kunskapsstradition som gått i arv i generationer.

När Karin Tyrefors, efter en tids barnledighet, återvände till branschen i början av 2000-talet upptäckte hon att den hade förändrats snabbt.

– Stenimporten från Kina hade skjutit i höjden, och många företag stod inför generationsskiften.

Hon insåg att den vitalitet som fortfarande fanns i hantverket riskerade att gå förlorad. Så hon tog kontakt med många av dem som hon lärt sig så mycket av. Hon ville dokumentera och bevara deras kunskaper, innan det var för sent.

– Jag började göra intervjuer, bland annat för att få reda på mer om hur de själva kommit in i branschen, vad de jobbat med och hur arbetsmetoderna förändrats.

Många hade jobbat i branschen sedan 40-talet och kunde ge ett historiskt perspektiv. Bilden som framträdde var delvis oväntad.

– Det blev tydligt att hantverket aldrig går att ersätta helt industriellt. Människan behövs alltid, framför allt när det gäller kunskapen om stenens egenskaper i produktionen.

Hon intervjuade även stenhuggare med utländsk bakgrund, verksamma i Sverige.

– Som svensk tror man att hantverkare värderas högre i länder som Frankrike och Italien, men det ser likadant ut där. Det pågår en generell nedgång i synen på hantverkskunskaper i västvärlden, samtidigt som allt mer produktion hamnar i lägelöneländer.

Nu håller Karin Tyrefors på att sammanställa materialet.

– Det är ett tidsdokument som jag ägnat mycket tid och jag hoppas kunna förmedla det till andra, inte minst beskrivningen av hur arbetsmetoderna förändrats.

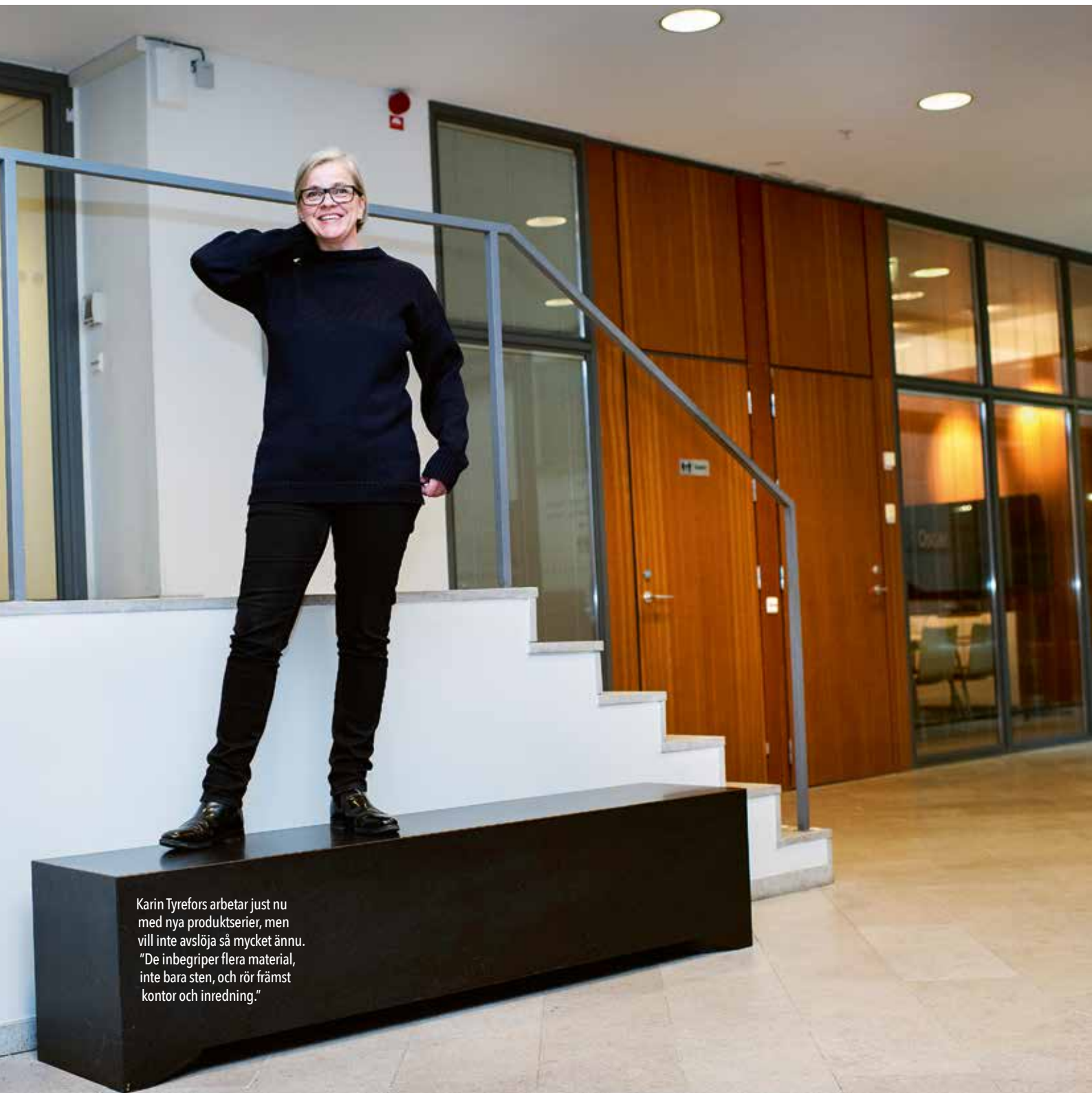
Hon är också själv en förmedlare av kunskap om sten. Hon leder workshops för arkitekter och har varit lärare på Konstfack.

Funktion är ett återkommande tema för Karin Tyrefors.

– Jag gör sällan spektakulära lösningar. *Taurus* är ett sådant exempel, en bänk som kan fylla två funktioner på till exempel en gågata. Det finns ett slags lågmäldhet som får sin förklaring av sitt sammanhang i stadsrummet.

Natursten har varit en inredningstrend de senaste åren. Karin Tyrefors har själv bidragit till den. Men hon verkar inte odelat positiv.

– Som arkitekt har man alltid ett ansvar för materialet. I dag har det blivit galet, man sågar upp berg för att det ska finnas skärbrädor i marmor i var och varannan butik. Det blir bara skräp till slut. Sten ska hanteras med varsamhet, och det ska alltid finnas goda skäl till vad man gör. ■

Karin Tyrefors arbetar just nu med nya produktserier, men vill inte avslöja så mycket ännu. "De inbegriper flera material, inte bara sten, och rör främst kontor och inredning."

"Kalkstenen, marmorn och diabasen ... alla har speciella egenskaper och uttryck, som diabasens polerade svärta. Och värst av allt: man blir förälskad i dem alla."